

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

14 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 14 lutego 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 21 grudnia 2020 r., VI ACa 65/20,
w sprawie z powództwa E.M.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

oddala skargę kasacyjną.

Władysław Pawlak

Paweł Grzegorczyk

Agnieszka Piotrowska

(K.G.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 listopada 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanej Bank S.A. w W. na rzecz powódki E.M. kwotę 99 747,43 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie (pkt I); oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt II) i orzekł o kosztach postępowania (pkt III-IV).

Powyższe orzeczenie oparł na następujących ustaleniach faktycznych:

W dniu 1 kwietnia 2008 r. E.M. złożyła w pozwanym banku wniosek kredytowy, wskazując jako kwotę kredytu 120 000 zł na budowę systemem gospodarczym. We wniosku jako walutę kredytu zaznaczono CHF.

Powódce nie wytłumaczono mechanizmu indeksacji, na czym dokładnie będzie polegać i jakie będą jej konsekwencje, nie poinformowano jej o możliwości negocjowania każdego postanowienia umowy, o możliwości spłaty kredytu bezpośrednio w CHF, jak również o spreadzie walutowym. Powódka nie była informowana, że zmiana kursu waluty wpłynie na saldo jej zadłużenia. Była to pierwsza umowa o kredyt powiązany z walutą obcą zawarta przez powódkę.

W informacji dla wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej oparte na zmiennej stopie procentowej wskazano, że zaciągając zobowiązanie w walucie obcej kredytobiorcy są narażeni na ryzyko zmiany kursów walutowych; dokument ten podpisała powódka. W załączeniu miała znaleźć się historia zmian kursu CHF do PLN i historia zmian stawki referencyjnej dla CHF, informacje te jednak nie zostały załączone. Dokument ten nie był omawiany przez powódkę i pracownika banku.

W dniu 12 maja 2008 r. powódka zawarła umowę kredytu hipotecznego. W umowie wskazano, że kwota kredytu to 120 695 PLN. Kredyt był indeksowany do CHF po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna CHF według tabeli kursów walut obcych obowiązującej w pozwanym banku w dniu uruchomienia kredytu lub transzy. Jako cel kredytu wskazano budowę domu metodą gospodarczą. Umowa została sporządzona według obowiązującego wzoru. W umowie wskazano, że w przypadku kredytu indeksowanego kursem waluty obcej kwota raty obliczona jest według kursu sprzedaży dewiz, obowiązującego w banku na podstawie obowiązującej w banku tabeli kursów z dnia spłaty.

W dniu 27 maja 2016 r. powódka przesłała pozwanej reklamację, wnosząc – w związku ze stosowaniem w umowie klauzul niedozwolonych wpisanych do rejestru – o zwrot nadpłaty rat od dnia pobrania w kwocie 36 380 zł z odsetkami. Tego samego dnia powódka przesłała pozwanej pismo zawierające uchylenie się od skutków prawnych umowy kredytu, jako zawartej pod wpływem błędu.

Po wniesieniu pozwu powódka nie zaprzestała spłaty rat. Do zamknięcia rozprawy wpłaciła łącznie około 120 000 zł.

Sąd Okręgowy uznał powództwo za zasadne w zdecydowanej części. Dokonując oceny postanowień umowy w świetle art. 385¹ § 1-3 k.c. wskazał, że w umowie były zawarte niedozwolone postanowienia dotyczące indeksacji kredytu, opisując szczegółowo te postanowienia. Podkreślił, że ocena postanowień umowy w aspekcie abuzywności powinna być dokonywana według stanu z chwili jej zawarcia i w okolicznościach jej zawarcia, przy uwzględnieniu umów pozostających z nią w związku, stosownie do art. 385² k.c. oraz art. 4 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. U. UE L 95, s. 29, dalej - „dyrektywa 93/13”).

Uznanie niektórych postanowień za niedozwolone prowadziło, zdaniem Sądu Okręgowego, do nieważności umowy kredytu. Utrzymanie umowy po wyeliminowaniu bezskutecznych postanowień nie było możliwe, prowadziłoby bowiem nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji i różnic kursów walutowych, ale także do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją. Eliminacja klauzuli umownej uznanej za bezskuteczną nie może natomiast prowadzić do zmiany charakteru stosunku prawnego łączącego strony.

Sąd Okręgowy zauważył również, że powódka konsekwentnie domagała się ustalenia, iż umowa zawarta między stronami jest nieważna, jednocześnie zaś, zdaniem Sądu, nie było podstaw do zastąpienia abuzywnych postanowień umowy jakimikolwiek innymi postanowieniami mogącymi wynikać z przepisów o charakterze dyspozytywnym.

W konsekwencji Sąd Okręgowy uwzględnił żądanie powódki dotyczące zwrotu całości kwot wpłaconych na rzecz pozwanej tytułem spłat kredytu (kapitału

i rat odsetkowych) w wysokości 98 252,43 zł, prowizji w wysokości 1195 zł i opłaty za koszty opinii w wysokości 300 zł.

Wyrokiem z dnia 21 grudnia 2020 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek apelacji pozwanej, oddalił apelację (pkt I) i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt II).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że klauzule zawarte w umowie kredytu określające mechanizm indeksacji były abuzywne. Podzielił również pogląd, odwołując się do orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego charakteru prawnego klauzuli indeksacyjnej, że zawarta umowa kredytu nie może obowiązywać po wyeliminowaniu z niej tego rodzaju klauzul z powodu ich abuzywności.

Skargę kasacyjną od tego wyroku złożyła pozwana, zaskarżając orzeczenie w całości i zarzucając naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 385¹ § 1 w związku z art. 385² k.c.; art. 385¹ § 1 i 2 w związku z art. 385² k.c.; art. 385¹ § 1, 3 i 4 k.c.; art. 385¹ § 1 k.c.; art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 385¹ § 1 k.c.; art. 385¹ § 1 k.c.; art. 353 § 1 k.c. w związku z art. 69 § 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2023, poz. 2488, dalej - „pr. bank.”); art. 111 ust. 1 pkt 4 pr. bank. w związku z art. 56 k.c. w związku z art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 pr. bank. w związku z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniającej ustawę Prawo bankowe (Dz. U. z 2011, nr 165, poz. 984, dalej - „ustawa antyspreadowa”); art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w związku z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP; art. 358 § 2 w związku z art. 385¹ § 2 k.c.; art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (jedn. tekst: Dz. U. z 2022, poz. 2025, dalej - „u.NBP”); art. 65 § 1 i 2 w związku z art. 354 § 1 k.c.; art. 56 k.c.; art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 pr. bank. w związku z art. 4 ustawy antyspreadowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pozwana sformułowała w skardze kasacyjnej liczne i obszerne zarzuty, które skupiały się na dwóch zagadnieniach. Pierwszym z nich była ocena zawartych w umowie kredytu postanowień przeliczeniowych jako niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ k.c., która zdaniem pozwanej została przeprowadzona wadliwie i z błędnym rezultatem. Drugim z zagadnień były konsekwencje uznania tych postanowień za abuzywne, które w ocenie pozwanej zostały określone przez Sąd Apelacyjny nieprawidłowo, a ponadto w sposób kolidujący z zasadą proporcjonalności, równości i pewności prawa.

Zakreślona w ten sposób problematyka była przedmiotem wielokrotnej i wszechstronnej analizy Sądu Najwyższego, dokonywanej na tle licznych analogicznych stanów faktycznych związanych ze stosowaniem przez banki w umowach kredytu zawieranych z konsumentami i powiązanych z frankiem szwajcarskim postanowień umownych wyrażających ryzyko walutowe oraz odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie. Analiza ta, uwzględniająca szeroki dorobek orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, doprowadziła do utrwalenia się jednolitych kierunków orzeczniczych, w których przesądzono, że: po pierwsze, określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu (por. np. wyroki Sądu Najwyższego dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23, z dnia 21 listopada 2023 r., II CSKP 1602/22, z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1753/22, z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z dnia 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22 i z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo; w orzecznictwie unijnym zob. zwłaszcza wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, *M.P. i B.P. przeciwko A*, ECLI:EU:C:2021:934), po drugie – po wyeliminowaniu z umowy kredytu powiązanej z frankiem szwajcarskim

niedozwolonych postanowień określających wysokość należności obciążającej kredytobiorcę z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, utrzymanie umowy w mocy w pozostałym zakresie jako kredytu w złotych, niezależnie od sposobu jego oprocentowania, nie jest możliwe, czego nie może zmienić wzgląd na zasadę proporcjonalności, równości lub pewności prawa, ponieważ prowadziłoby to do wyeliminowania z umowy ryzyka walutowego, będącego charakterystycznym elementem umowy kredytu powiązanej z walutą obcą, to zaś byłoby równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należałoby ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze niż zamierzone przez strony (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, z dnia 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, z 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1753/22, z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z dnia 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22 i z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22 oraz powołane tam dalsza judykatura).

Ocena spornej umowy dokonana przez Sąd Okręgowy i zaaprobowana przez Sąd Apelacyjny wpisywała się w tę utrwaloną linię orzecniczą, a w skardze kasacyjnej nie powołano żadnych nowych, nierozważanych dotychczas argumentów, które mogłyby ją podważać, zarówno *in genere*, jak i z uwzględnieniem ustalonych okoliczności sprawy, w której wydano zaskarżony wyrok.

Materiał sprawy nie pozwalał w szczególności przyjąć, wbrew stanowisku pozwanej, aby sporne postanowienia umowne były przedmiotem indywidualnych uzgodnień między stronami, tj. iżby powódka miała na nie rzeczywisty wpływ, co wyłączałoby ich kwalifikację jako niedozwolonych na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. (art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13). Za nieprzekonującą należało również uznać postulowaną w skardze reinterpretację umowy kredytu, z wykorzystaniem art. 56 k.c., w kierunku wprowadzenia do niej obowiązku pozwanej ustalania kursu „w sposób rynkowy”. Jeśliby pozwana rzeczywiście miała zamiar związać się mechanizmem obiektywizującym sposób ustalania kursu waluty indeksacji przez odesłanie do kursu określanego przez NBP lub do innych kryteriów pozostających poza wpływem

pozwanej, nie było przeszkód, aby zastrzeżenia takie objąć wprost treścią narzucanej przez pozwaną umowy, do czego jednak nie doszło. Polityka kursowa banku, nawet jeśli jest stosowana przez dłuższy czas, zależy od indywidualnych decyzji ekonomicznych banku, stymulowanych dążeniem do osiągnięcia zysku i nie stwarza podstaw po stronie kredytobiorcy do żadnych skonkretyzowanych uprawnień (roszczeń), mogących limitować swobodę banku w zakresie określenia kursu waluty indeksacji, a w konsekwencji wysokości świadczenia obciążającego kredytobiorcę.

Dodać należy, że niemożność całkowicie swobodnego kształtowania kursu przez bank ze względu na uwarunkowania rynkowe może wprawdzie łagodzić ryzyko takich zmian kursu, które drastycznie i rażąco odchyłałyby kurs od warunków rynkowych, nie oznacza to jednak, że zezwolenie na jednostronne ustalanie kursu przez bank w relacji z konsumentem nie ma abuzywnego charakteru, jeżeli zważyć, że postanowienie takie umożliwia bankowi, chociażby tylko okresowo i w zależności od stosowanej polityki kursowej, czerpanie nadzwyczajnych korzyści z umowy kosztem konsumenta, które nie mają uzasadnienia w świetle waloryzacyjnego charakteru indeksacji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22 i powołane tam orzecznictwo).

W zakresie, w jakim pozwana wskazywała na możliwość dokonania wykładni umowy w taki sposób, aby możliwe było jej utrzymanie w mocy z wykorzystaniem kursu „uczciwego”, względnie postulowała – z tym samym skutkiem – zastąpienie niedozwolonych postanowień umownych przepisami o charakterze dyspozytywnym (art. 358 § 2 k.c., art. 24 ust. 3 u.NBP), należało zauważyć, że w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, jednoznacznie wykluczono dokonywanie przez sąd takiej wykładni umowy, która zmierzałaby do łagodzenia nieuczciwego charakteru postanowienia umownego, nawet jeżeli wykładnia taka odpowiadałaby wspólnej woli stron, czego zresztą pozwana nie wykazała. Substytucja niedozwolonego postanowienia umownego, nawet jeżeli pominąć, że art. 358 k.c. w obecnym brzmieniu wszedł w życie w dniu 24 stycznia 2009 r. (por. art. 1 ustawy z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz ustawy - Prawo dewizowe, Dz. U. nr 228, poz. 1506), a tym samym nie może być stosowany wprost do umów zawartych przed tą datą, wchodzi natomiast w rachubę tylko wtedy, gdyby brak zastąpienia niedozwolonego

postanowienia narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt*, ECLI:EU:C:2014:282), przy czym za decydujące w tej materii uznaje się zdanie konsumenta (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, *M.B., U.B., M.B. przeciwko X S.A.*, ECLI:EU:C:2023:216, w którego tezie stwierdzono, że sąd krajowy nie może odmówić unieważnienia umowy – jeżeli po eliminacji postanowień abuzywnych nie może ona zostać utrzymana zgodnie z przepisami prawa krajowego – jeżeli konsument w sposób wyraźny się o to zwrócił, a także wyroki z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, *Kamil Dziubak i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG*, ECLI:EU:C:2019:819, z dnia 8 września 2022 r., C -80/21, C-81/21 i C-82/21, *D.B.P.*, ECLI:EU:C:2022:646 i z dnia 12 października 2023 r., C-645/22, *R.A. i in. przeciwko Luminor Bank AS*, ECLI:EU:C:2023:774 oraz postanowienie z dnia 17 listopada 2021 r., C-655/20, *Marc Gómez del Moral Guasch przeciwko Bankia SA*, ECLI:EU:C:2021:943).

W judykaturze wielokrotnie wyjaśniano również, że za podstawę utrzymania umowy kredytu – w takiej sytuacji, jaka miała miejsce w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem – nie można uznać powołanych w skardze art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 pr. bank., wprowadzonych ustawą antyspreadową (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22). W zakresie, w jakim pozwana powoływała się na zaniechanie pisemnego pouczenia powódki o skutkach upadku umowy w związku z abuzywnością jej postanowień, w skardze nie wyjaśniono natomiast, w jaki sposób uchybienie to mogło wpłynąć na wynik postępowania przed Sądem Apelacyjnym, w szczególności, jakich dotkliwych następstw upadku umowy kredytu powódka nie była świadoma, i w jaki sposób ów brak świadomości mógłby rzutować na zasadność powództwa, z uwzględnieniem wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 czerwca 2023 r., C-520/21, *Arkadiusz Szczęśniak przeciwko mBank S.A.*, ECLI:EU:C:2023:478.

Dodać należy, że koncepcja, według której pouczenie kierowane przez sąd do konsumenta i złożenie przez konsumenta stosownego oświadczenia miałyby mieć w istocie konstytutywny charakter, warunkujący uruchomienie sankcji związanych

z abuzywnością postanowień umownych, stałaby w opozycji do wniosków wynikających z judykatury Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, według którego art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie takiej wykładni, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, w tym w związku z nieważnością umowy kredytu hipotecznego ze względu na to, że umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku i zgadza się na uznanie tej umowy za nieważną (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2023, C-140/22, *mBank*, ECLI:EU:C:2023:965).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Władysław Pawlak

Paweł Grzegorzczak

Agnieszka Piotrowska

(K.G.)

[a.ł])